

Sundbyberg 2026-02-03

Diarienummer: Fi2025/01857

Vår referens: Hanna Sejlitz

Mottagare:

[fi.remissvar@regeringskansliet.se](mailto:fi.remissvar@regeringskansliet.se)

[alice.hallman@regeringskansliet.se](mailto:alice.hallman@regeringskansliet.se)

## **Remissvar: Produktivitetskommissionens betänkanden Goda möjligheter till ökat välstånd (SOU 2024:29) och Fler möjligheter till ökat välstånd (SOU 2025:96)**

### **Funktionsrätt Sverige**

Funktionsrätt Sverige är en samarbetsorganisation för 54 funktionsrättsförbund som tillsammans representerar cirka 400 000 medlemmar. Vårt arbete grundar sig på mänskliga rättigheter när vi driver medlemmarnas funktionsrätt - rätten att fungera i samhällslivets alla delar på lika villkor. Vårt mål är ett samhälle för alla.

### **Sammanfattning**

Att stärka Sveriges produktivitet och effektivitet i offentlig sektor är en viktig faktor för ett ökat välstånd, men Funktionsrätt Sverige vill understryka att en hållbar produktivitetsökning förutsätter att hela befolkningens potential tas tillvara. Medan regeringen uttryckt

ambitioner om att stärka funktionsrättsperspektivet, går den faktiska utvecklingen i motsatt riktning med skarp kritik från FN som följd. Sverige saknar i dag nödvändiga reformer av lagstiftning, budget och uppföljning. Vilket är nödvändiga förutsättningar för verklig och varaktig samhällsförändring på funktionsrättsområdet. Den nuvarande tyngdpunkten på kunskapshöjande insatser räcker inte för att vända den negativa trenden.

Produktivitetskommissionen har lämnat ett stort antal bedömningar och förslag, men trots detta omfattande material saknas ett genomgående funktionsrättsperspektiv i bedömningar, förslag och konsekvensbeskrivningar. Vi menar att en ekonomi som exkluderar 15–20 % av befolkningen från full delaktighet är en i grunden ineffektiv ekonomi. För att nå målet om ökat välbefinnande på bästa möjliga sätt är det nödvändigt att komplettera kommissionens slutsatser med insikter om hur ojämlikhet och bristande tillgänglighet utgör direkta hinder för samhällets produktivitet. Kommissionens samtliga förslag och bedömningar måste kompletteras med konsekvensanalyser ur ett funktionsrättsperspektiv, i enlighet med de allmänna åtagandena i artikel 4 i Funktionsrättskonventionen.

## **Övergripande synpunkter**

Produktivitetstillväxt är ett viktigt verktyg, men det kan inte vara det enda avgörande måttet för samhällets utveckling. Ett ensidigt fokus på produktivitet riskerar att leda till en teknokratisk styrning där mänskliga rättigheter och social hållbarhet hamnar i skuggan. Vi efterlyser ett paradigmskifte - från dagens funktionshinderpolitik till en rättighetsbaserad funktionsrättspolitik. Likt hur barnrättspolitiken har stärkts vill vi se ett systematiskt införlivande av funktionsrätten. Detta krävs för att säkerställa att konventionens intentioner omsätts i praktiken och blir utkrävbara i betydligt större utsträckning än idag. Enligt Agenda 2030 och dess övergripande princip om att "ingen ska lämnas utanför", i kombination med de rättsligt bindande åtagandena i Funktionsrättskonventionen, krävs att tillväxt balanseras mot inkludering. Statliga strategier för ökad produktivitet måste utgå från att tillgänglighet och universell utformning inte är en

frivillig "välvilja" utan en rättslig förpliktelse. Det är en nödvändig investering för att maximera samhällets humankapital och säkerställa att ingen diskrimineras eller exkluderas från den ekonomiska utvecklingen. Dessa samhällsinvesteringar kommer på sikt att bidra till att skapa förutsättningar för en nationell produktivitetsökning genom att öka det faktiska deltagandet samhällslivets olika delar.

### **Institutionell tillit och samhällskontraktet**

Tillit till våra gemensamma institutioner är en grundförutsättning för ekonomisk tillväxt. Idag ser vi en oroväckande trend där förtroendet för välfärdsstatens kärninstitutioner, såsom Försäkringskassan och kommunernas socialtjänst, sviktar. SOM-institutets undersökningar<sup>1</sup> bekräftar bilden av ett alltmer polariserat myndighetsförtroende. För personer med funktionsnedsättning – en grupp vars bidrag till produktiviteten ofta förutsätter fungerande stödsystem – skapar brister i rättssäkerheten och en upplevd faktaresistens i politiska beslut en osäkerhet som hämmar humankapitalets rörlighet och nyttjande.

Det svenska samhällskontraktet bygger på en ömsesidig förpliktelse. Individen arbetar, gärna 100 % av sin förmåga, och bidrar till välfärden. Staten garanterar trygghet i form av god ersättning vid tillfällig eller längre sjukdom eller funktionsnedsättning. Detta innebär en ömsesidig skyldighet mellan individ och stat. När individer möts av misstänkliggörande från ansvariga myndigheter vid sjukdom eller funktionsnedsättning eller när ersättningsnivåer urholkas skakas det svenska samhällskontraktet i sina grundvalar. Utan tillit till att stödsystemen fungerar vid behov, minskar individers benägenhet och faktiska möjlighet att delta fullt ut i arbetslivet, vilket i förlängningen drabbar hela samhällets ekonomiska utveckling.

---

<sup>1</sup> [Polariserat myndighetsförtroende](#), SOM-institutet

## **Universell utformning som ekonomisk investering**

Riksdagen har fattat beslut om universell utformning, vilket innebär att samhället ska utformas utifrån den naturliga variationen i befolkningen. Enligt Funktionsrättskonventionen ska universell utformning tillämpas strikt för allt nytt som tas fram och det ställs även krav på koppling till forskning. EU har tagit fram en processtandard som beskriver processen för universell utformning för att alla, i största möjliga utsträckning, ska ha tillgång till, förstå och kunna använda det som erbjuds allmänheten. Det handlar om att integrera processen i hela organisationen som en del av en hållbar utveckling. Detta angreppssätt adresserar också frågan om "perspektivträngsel" då universell utformning omfattar alla och bygger på samma metodik som ledningsstandarder för miljö, vilket bör göra det enkelt att komplettera befintliga system.

Bristande tillgänglighet genererar stora kostnader i form av särlösningar och utanförskap, vilket inte synliggörs i kommissionens analyser och förslag om regelförenklingar. Det är förvånande då det handlar om en potentiell resurs som skulle öka landets produktivitet högst väsentligt. Under de senaste åren har vi sett en tillbakagång där tillgänglighetskrav har tagits bort i byggregler samtidigt som otillgängliga digitala lösningar utestänger i dag uppemot en miljon människor enligt analyser från bland annat DIGG<sup>2</sup>. Detta sker trots att EU skärpt lagstiftning kring tillgänglighet på flera områden som rör produkter och tjänster, transporter och renovering av byggnader. Dessa lagar bygger både på rättigheter och marknadsnytta med standarder som underlättar för näringslivet att konkurrera på den inre marknaden. Att använda internationella standarder med tydliga regler underlättar för företag, däribland IKEA, som investerar stora summor i att följa regelverk, samtidigt som det stärker rättigheterna.

Att göra undantag från universell utformning samtidigt som individuella stöd inskränks leder till social ojämlikhet, ökad belastning på vården och socialförsäkringssystemet vilket tar onödiga resurser i anspråk, hindrar gynnsamma förutsättningar för ökad produktivitet och leder dessutom till minskat förtroende för

---

<sup>2</sup> [Digitalisering kan inte ske utan inkludering](#), DIGG

rättssystemet. Användandet av internationella standarder som EN 17161:2019<sup>3</sup> är en bättre väg än "regelförenkling". Det skapar förutsägbarhet, underlättar export och säkerställer att innovationer fungerar för alla.

Genom att tillämpa principerna för universell utformning och metodiken för Universell utformning av arbetsmiljö (UUA) kan vi adressera utmaningar kring kompetensförsörjning och välfärdens effektivitet. Analyser från Nordens välfärdscenter<sup>4</sup> visar att alternativet att fortsätta utforma tjänster och byggnader som exkluderar människor är en samhällsekonomisk förlustaffär. Regeringen bör därför ge berörda myndigheter i uppdrag att använda befintliga analysmodeller för att utvärdera kommissionens förslag ur ett tillgänglighetsperspektiv. Rapporten från Nordens välfärdscenter pekar också på att det i dag saknas tillräckligt utvecklade metoder och systematiska data för att fullt ut beräkna samhällsnyttan av universell utformning. Vi bedömer därför att det finns skäl att stärka forskning och utveckling inom området. Det är också ett åtagande enligt Funktionsrättskonventionen.

Vi uppmanar regeringen att lämna de kortsiktiga regelförenklingarna bakom sig och istället investera i den långsiktiga produktivitet som uppstår när hela befolkningens humankapital tas tillvara genom universell utformning samt stärkt forskning och implementering på området.

### **Civilsamhällets roll och social produktivitet**

Vi efterlyser ett erkännande av civilsamhällets bidrag till samhällets produktivitet. Civilsamhällets produktion uppgick till 3,3 % av BNP<sup>5</sup>. Sektorn bidrar genom social inkludering, integrering på arbetsmarknaden, innovation, snabb krishantering och ökad tillit. Civilsamhället besitter den unika användarkunskap som krävs för att forskning ska leda till kommersiellt gångbara lösningar, men denna skaparkraft används inte tillräckligt idag.

---

<sup>3</sup> [EN 17161:2019 – Organisationsutveckling genom universell utformning](#), PTS

<sup>4</sup> [Universell utformning och samhällsekonomiska analyser](#), Nordens välfärdscenter

<sup>5</sup> [Det civila samhället 2023](#), SCB

## Teknisk utveckling, forskning och innovation

Kommissionen föreslår att politiken bör fokusera på bredare ramvillkor snarare än selektiva stöd samt föreslår omfördelning av statliga forskningsmedel för att etablera forskningsinstitut med fokus på "teknik, naturvetenskap och medicin". Funktionsrätt Sverige ser med oro på detta snäva fokus, då det riskerar att medföra att tvärvetenskapliga analyser, humanistisk forskning och social innovation hamnar i skuggan. Som bland andra AI-forskaren Virginia Dignum skriver kräver teknisk utveckling, exempelvis inom AI, ett tvärvetenskapligt angreppssätt där socialt ansvarstagande och etik inte ses som bihang utan som fundamentala delar av innovationen. Att enbart premiera naturvetenskaplig forskning underminerar förståelsen för hur teknik interagerar med människa och samhälle<sup>6</sup>. Tillgången till forskningsmedel varierar kraftigt mellan olika områden. Därför kan vissa riktade stöd vara ett viktigt verktyg för att stimulera viktig forskning och innovation som annars inte får finansiering.

Enligt Funktionsrättskonventionen art 4.1.f har staten ett tydligt åtagande att främja forskning och utveckling av universellt utformade produkter och tjänster. Att ta fram "ny kunskap i kommersiellt syfte" måste inkludera behoven hos hela befolkningen för att vara ekonomiskt effektivt. Historien visar att tillgänglighetsanpassningar ofta fungerar som en motor för bred teknisk innovation. Lösningar som ursprungligen utvecklats för personer med funktionsnedsättning – från skrivmaskinen till dagens röststyrning och prediktiv text – har blivit "mainstream" och skapat enorma marknadsvärden. Detta bekräftas även av World Intellectual Property Organization (WIPO)<sup>7</sup>, vars rapporter visar att innovationer inom assistiv teknik inte bara ökar individens självständighet utan också är en snabbväxande global marknad som bidrar till ekonomisk tillväxt.

---

<sup>6</sup> [Virginia Dignum](#), LinkedIn

<sup>7</sup> [Significant Growth in Assistive Technologies](#), WIPO, 2023

Kommissionen lyfter behovet av stärkt samverkan mellan akademi och näringsliv, men vi saknar civilsamhället som en viktig aktör i kommissionens bedömningar och förslag. Modern innovationsforskning gynnas av en kvadrupel helix-modell, där civilsamhället ses som en viktig part för att lösa komplexa samhällsutmaningar.

Civilsamhället besitter en väldokumenterad vilja och kapacitet att bidra till samhällslösningar genom innovation. Organisationerna förfogar över unik användarkunskap som är viktig för att forskning ska kunna omsättas i tillgängliga och kommersiellt gångbara lösningar som når hela befolkningen. Inom sina respektive sakområden har Civilsamhällets organisationer en unik förmåga att identifiera var förbättringspotentialen är som störst och var systemfel uppstår. Som Ramböll konstaterar i sina analyser agerar sektorn ofta som innovatör, granskare och katalysator för systeminnovationer som senare kan integreras i offentlig sektor eller på marknaden<sup>8</sup>. Det är därför en sund prioritering av samhällets resurser att involvera de organisationer vars målgrupper står närmast ett specifikt område. Genom att inkludera civilsamhällets expertis i innovationsprocessen säkerställs att investeringar når full effekt, vilket i sin tur stärker landets långsiktiga produktivitet. Internationella exempel, som de som lyfts fram av Zero Project<sup>9</sup>, visar hur sociala innovationer och tekniska lösningar i samverkan kan undanröja barriärer och skapa mätbar samhällsnytta. Genom att driva social nytta, tillhandahålla expertis och agera plattform för medborgarengagemang kompletterar civilsamhället både företag och offentlig sektor genom att identifiera behov som marknaden annars missar. För att effektivt bemöta framtidens utmaningar krävs nya samarbeten där civilsamhället inkluderas som en aktiv och jämbördig part i innovationssystemet. Statliga strategier för produktivitetstillväxt måste därför säkerställa finansiering och strukturer för både social och teknisk innovation, i syfte att bygga den tillit och gemensamma förståelse som krävs för en hållbar samhällsutveckling.

---

<sup>8</sup> [Civilsamhällets innovationsförmåga](#), Vinnova/Ramböll, 2021

<sup>9</sup> [Zero Project](#)

## Digitalisering och AI

Kommissionen pekar ut digitalisering som det troligen enskilt viktigaste området för att öka produktiviteten i offentlig sektor och föreslår en ökad digitaliseringstakt, ny Interoperabilitetslag och satsning på en "AI-verkstad".

Ökad digital kommunikation och automatisering kan bidra till effektivisering och underlätta arbetsprocesser. Det finns många exempel på nytta med AI-system, men det finns också stora risker för exkludering av delar av befolkningen. En ökad digitaliseringstakt leder endast till verklig produktivitet om den är inkluderande. Om digitaliseringen inte är tillgänglig för alla skapas nya former av utanförskap som i sig är djupt ineffektiva för samhället. Därför måste principen om universell utformning vara styrande i det fortsatta arbetet med samtliga av kommissionens förslag, och Tillgänglighetsdirektivet ska utgöra en självklar grund för all systemarkitektur.

När det gäller etableringen av AI-verkstäder och kompetenscentrum hos Skatteverket och Försäkringskassan, anser vi att dessa måste innefatta djup expertis om tillgänglighet samt specifik funktionsrättskompetens. Civilsamhället, som besitter unik kreativitet och idéer "utanför boxen", måste ges resurser att delta aktivt för att säkerställa att innovationer möter behoven hos dem som möter störst hinder. Funktionsrätt Sverige ser att rättighetsperspektivet saknas i stor utsträckning i nuvarande och föreslagna strategier. Det finns en uppenbar risk att diskriminering byggs in om den digitala utvecklingen inte sker med transparens och i nära samverkan med de grupper som riskerar att exkluderas. Hänvisar även till våra remissvar på Färdplan för AI och Anpassning till AI-förordningen (SOU 2025:101).

Kommissionen föreslår att en ökad automatisering av beslutsfattandet i offentligt finansierad verksamhet. Funktionsrätt Sverige välkomnar arbetssätt som leder till kortare handläggningstider, men de betydande riskerna som automatiserat beslutsfattande innebär för rättssäkerheten måste hanteras. Det finns katastrofala exempel där automatiserade system slagit fel mot



enskilda medborgare. Enligt SOM-institutets undersökningar om attityder till automatiserat beslutsfattande är medborgarnas inställning mer negativ när det gäller tillförlitlighet och transparens samt om det kommer leda till hänsyn till individers specifika situation. Särskilt i komplexa ärenden krävs mänsklig kontakt för att få nyanserade och rättssäkra bedömningar. Vi ser en ökad risk för felaktiga beslut och även en ökad risk för kriminalisering när handläggare inte längre träffar en bidragssökande någon gång under ansökningsprocessen, bland annat vid ansökan om assistansersättning.

Digital välfärdsteknik i vård och omsorg får aldrig ersätta behovet av personlig interaktion eller införas enbart för att lösa personalbrist. Den enskilde ska alltid ha rätt att själv bestämma om den vill använda digital teknik i välfärdstjänster.

Slutligen ställer vi oss positiva till krav på nationella interoperabilitetslösningar för att underlätta datadelning. Vid ett ökat informationsutbyte mellan myndigheter krävs dock absoluta garantier för att den personliga integriteten respekteras. Individen måste ha kontroll över sina egna data och ha möjlighet att begränsa tillgång till personlig information genom tydliga "opt-out"-lösningar. För att digitaliseringen ska stärka produktiviteten krävs system som medborgarna kan lita på, vilket förutsätter en digital infrastruktur som är både säker, rättssäker och tillgänglig för alla.

## **Utbildning**

Funktionsrätt Sverige delar kommissionens bedömning att utbildning är en viktig grund för samhällets produktivitet och att elever i alla steg behöver stöd för att nå kunskapsmålen. Vi välkomnar betoningen på tidiga insatser och effektiva bedömningsstöd för att identifiera elever som riskerar att hamna efter.

Men vi ser dock med stor oro på den nuvarande skolpolitikens inriktning<sup>10</sup> som riskerar att öka segregationen i den svenska skolan. Barn med funktionsnedsättning har lägre måluppfyllelse, högre frånvaro, sämre skoltrivsel, utsätts i högre utsträckning för mobbing och våld och den psykiska ohälsan ökar. Men framför allt får inte alla barn med funktionsnedsättning stöd efter behov i skolan, vilket leder till att en betydande andel inte når kunskapsmålen. Under parollen trygghet och studiero föreslås nu åtgärder som i praktiken blir repressiva och exkluderande – särskilt för barn som inte passar in i en snäv norm. Detta innebär att skolans kompensatoriska uppdrag försvagas. En skola som problematiserar barnet istället för att utveckla tillgängliga skol- och lärmiljöer undergräver på sikt både individens möjligheter och hela samhällets innovationskraft och humankapital.

### **De ekonomiska konsekvenserna av exkludering**

Inkluderande utbildning är inte enbart en rättighetsfråga utan en nödvändig ekonomisk investering. Varje år lämnar minst 13 000 unga det svenska skolsystemet för ett liv i utanförskap. Att inte fullfölja gymnasiet är en stark riskfaktor för långvarigt utanförskap, vilket uppskattas kosta samhället mellan 150 och 200 miljarder kronor per årskull<sup>11</sup>. För varje individ som hamnar i utanförskap uppgår den årliga kostnaden till cirka en halv miljon kronor<sup>12</sup>. Som rapporter från bland annat EY och Prinsparets stiftelse<sup>13</sup> visar, skulle en ökad inkludering av personer med exempelvis neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF) kunna ge miljardvinster årligen genom minskade framtida kostnader för stödinsatser och ökad framtida sysselsättning. Skolan pekas ut som en avgörande aktör – genom att tidigt uppmärksamma styrkor, skapa anpassade lärmiljöer och motverka exkludering kan den lägga grunden för att fler ska kunna delta i arbetslivet. En skola som ser olikheter som en tillgång stärker både individen och samhällets innovationskraft.

---

<sup>10</sup> [Remissvar Förbättrat stöd i skolan \(SOU 2025:44\)](#), Funktionsrätt Sverige

<sup>11</sup> [Att inte lyckas med skolan är en stor riskfaktor för utanförskap](#), VGRfokus

<sup>12</sup> [Frånvaro kostar samhället enorma summor](#), Skola24

<sup>13</sup> [EY och Prinsparets stiftelse: Värdet att få vara sig själv](#)

## **Förslag för en produktiv och inkluderande skola**

För att stärka produktiviteten på lång sikt måste kommissionens förslag kompletteras med ett genomgående funktionsrättsperspektiv som omfattar barn, unga och vuxna. Inkludering får inte reduceras till en fråga om fysisk placering utan den måste omfatta sociala, kommunikativa och pedagogiska behov. Genom att investera i tidiga, främjande insatser, kontinuerligt stöd och universellt utformade lärmiljöer blir samhällskostnaderna en bråkdel av vad det kostar att reparera ett långvarigt utanförskap. Funktionsrätt Sverige anser därför att statens strategier måste skifta fokus från repressiva åtgärder till att säkerställa att alla barn når kunskapsmålen genom stöd efter behov. En skola som ser olikheter som en tillgång lägger grunden för ett mer jämlikt, sammanhållet och produktivt samhälle där allas förmågor tas till vara. Konkret innebär det exempelvis att fler barn trivs i skolan och bygger självförtroende, får godkända betyg och kan söka till gymnasiet och därefter får en förankring på arbetsmarknaden.

## **Arbetsmarknad och kompetensförsörjning**

### **Humankapital och inkludering på arbetsmarknaden som en produktivitetshöjande kraft**

Funktionsrätt Sverige ser positivt på kommissionens ambition att stärka humankapitalet och betoningen på att outnyttjad potential i arbetskraften är nyckeln till att lösa kompetensbristen. Vi vill framhålla att en av de största outnyttjade potentialerna finns hos personer med funktionsnedsättning. År efter år visar statistiken att personer med funktionsnedsättning förvärvsarbetar i betydligt lägre utsträckning än andra. Oavsett konjunktur är det svårt för personer med funktionsnedsättning att få och behålla ett arbete. Idag är sysselsättningsgraden endast 53 procent, jämfört med 80 procent i övriga befolkningen<sup>14</sup>. Detta är ett enormt resursslöseri som hämmar den svenska produktiviteten och landets potential. Varje person som står utanför arbetsmarknaden kostar staten betydande summor i

---

<sup>14</sup> [Situationen på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning](#), SCB, 2024

form av socialförsäkringsutgifter och försämrad folkhälsa, då ekonomisk utsatthet har ett direkt samband med ohälsa<sup>15</sup>. Idag ser vi hur individer tvingas in i ett beroende av anhöriga<sup>16</sup> och att gruppen är kraftigt överrepresenterad bland mottagare av försörjningsstöd<sup>17</sup>. Att vända denna trend är inte bara en rättighetsfråga utan en av de mest lönsamma samhällsekonomiska investeringarna vi kan göra. Enligt en norsk analys (2023) skulle en ökning av sysselsättningsgraden i målgruppen med 15 % innebära en vinst på 26,7 miljarder kronor över en tioårsperiod<sup>18</sup>. Staten bör agera förebild genom att aktivt rekrytera och anställa personer med funktionsnedsättning för att på så sätt stärka myndigheternas egen kompetens och spegla befolkningens sammansättning.

### **Från "nedsatt arbetsförmåga" till reell kompetens**

För att nå en verklig produktivitetshöjning krävs ett paradigmskifte i synen på kompetens. Vi efterlyser ett system som värderar reell förmåga snarare än att tvinga individer att registrera "nedsatt arbetsförmåga" för att få tillgång till stöd. Genom att bevara denna föråldrade terminologi, som även kritiserats av FN, bidrar definitionen fortsatt till strukturella hinder och diskriminering på arbetsmarknaden<sup>19</sup>. Stödinsatser bör vara behovsstyrda snarare än diagnosstyrda och ha ett tydligt fokus på att undanröja hinder i miljön.

Staten bör aktivt främja Universell utformning av arbetsmiljö (UUA)<sup>20 21</sup> för att sänka trösklarna till arbetsmarknaden och minska kompetensbristen. Att göra rätt från början genom tillgängliga fysiska och digitala arbetsplatser är betydligt mer effektivt än att i efterhand improvisera enstaka anpassningar. Företag som tillämpar UUA blir mer innovativa och attraktiva som arbetsgivare då de får

---

<sup>15</sup> [Ekonomi har betydelse för hälsa](#), Folkhälsomyndigheten, 2025

<sup>16</sup> [Ekonomisk stress och otillräckligt stöd](#), NSPH, 2024

<sup>17</sup> [Insatser och stöd till personer med funktionsnedsättning - lägesrapport 2024](#), Socialstyrelsen

<sup>18</sup> [Samfunnsøkonomiske gevinster ved økt sysselsetting av personer med funksjonsnedsettelse](#), AFI-RAPPORT 2023:13,

<sup>19</sup> [Respekt för funktionsrätt](#), Funktionsrätt Sverige, 2024

<sup>20</sup> [Vad är uua? - UUA - Universell Utformning av Arbetsplatser](#)

<sup>21</sup> [Kunskap för framgångsrik inkludering](#), Akademikerförbundet SSR m.fl., 2022

en bredare rekryteringsbas. Enligt SNS<sup>22</sup> kan upp till 85 procent av sysselsättningsökningen bland personer med funktionsnedsättning i USA förklaras av expansionen av distansarbete. Vi rekommenderar därför att svenska arbetsgivare uppmuntras att erbjuda flexibla arbetsformer för att maximera deltagandet.

### **Myndigheternas roll och specialistkompetens**

Vi ser med oro på Arbetsförmedlingens nya arbetssätt där individen förväntas navigera på egen hand i digitala system. Detta har stängt ute många arbetssökande med funktionsnedsättning, och nedskärningar i specialistkompetens har försvårat möjligheterna till jobb<sup>23</sup>. Stöd bör vara behovsstyrda snarare än diagnosstyrda och ha fokus på att undanröja hinder<sup>24</sup>. Såväl svensk som internationell forskning visar att ett individuellt utformat och personnära stöd är en framgångsfaktor för att stödja personer med funktionsnedsättning att komma in på arbetsmarknaden. Stödet till arbetsgivare måste vara lätt tillgängligt och långsiktigt och kombineras med exempelvis lönebidrag och hjälpmedel när det behövs.

### **Kommentar till kommissionens specifika förslag**

Gällande förslagen om nya yrkesutbildningar med lägre studietakt och sänkta behörighetskrav ser vi en möjlighet att vägar öppnas, men vi ser också risker för ”inlåsningseffekter”. Vi ställer oss positiva till en förstärkning av arbetsmarknadsutbildningen. För att satsningen ska nå full effekt är det dock avgörande att den inkluderar personer med funktionsnedsättning. Utbildningarna måste utformas och genomföras med den specialistkompetens som krävs för att säkerställa hög tillgänglighet och individuella anpassningar. Vi välkomnar att omställningsstudiestödet ska prioritera grupper med störst behov, men ett standardiserat verktyg för att predicera risk för arbetslöshet eller sjukskrivning får inte exkludera eller missgynna personer med funktionsnedsättning genom att bygga på data som skapar diskriminering.

---

<sup>22</sup> [Analys 115](#), SNS, 2025

<sup>23</sup> [Skrivelse arbetsmarknadsminister Johan Persson](#), Funktionsrätt Sverige mfl, 2023

<sup>24</sup> [En funktionshinderpolitik för ett jämlikt och hållbart samhälle](#), MFD 2025

Sammanfattningsvis krävs flexibla och förutsägbara stödsystem som underlättar samhällsdeltagande. Detta är avgörande för att säkerställa att kommissionens krav på högre produktivitet inte resulterar i att trösklarna för inkludering höjs ytterligare. En jämlik hjälpmedelsförsörjning och effektiva arbetsmarknadsinsatser utgör hälsoekonomiskt lönsamma investeringar som minskar samhällets kostnader för sjukskrivning och utanförskap. Genom att prioritera dessa åtgärder skapas gynnsamma förutsättningar för ökat samhällsdeltagande för fler grupper än idag.

## **Regelförenkling**

Funktionsrätt Sverige delar uppfattningen att regelverk bör vara effektiva, men vi ser med stor oro på kommissionens bedömning att staten inte bör ställa mer krav än vad som anses "samhällsekonomiskt motiverat". När Ekonomistyrningsverket (ESV) ges i uppdrag att inhämta synpunkter för regelförenklingar, måste detta ske med ett brett samhällsperspektiv. Ett ensidigt fokus på företagens direkta kostnader riskerar att osynliggöra de mänskliga rättigheterna och de långsiktiga kostnader som uppstår för individ och samhälle när tillgängligheten brister. Vi betonar att regelförenkling inte får vara synonymt med kravsänkning. Rätt regler med stöd av internationella standarder är en mer effektiv väg till produktivitet än att låta varje enskild aktör gissa sig till vad som är en godtagbar nivå av tillgänglighet. Tillsynen av upphandlingsdirektivets obligatoriska krav på tillgänglighet måste stärkas.

## **Bostadsmarknad och byggkrav**

Kommissionen föreslår regelförenklingar vid ny- och ombyggnation för att öka produktiviteten. Sådana regelförenklingar riskerar långsiktiga kostnader av ett otillgängligt samhälle. Att montera ned byggreglerna innebär också i praktiken att montera ned rätten till ett självständigt liv (art. 19 Funktionsrättskonventionen). Funktionsrätt Sverige avstyrker därför förslaget om ytterligare lättnader i byggkraven gällande tillgänglighet.

### **Falsk produktivitet och marknadens tolkningsföretråde**

Kommissionens inriktning går i linje med Boverkets hårt kritiserade modell "Möjligheternas byggregler"<sup>25</sup>, där bindande föreskrifter ersätts av allmänna råd. Detta flyttar tolkningsföreträdet till marknadsaktörer, vilket skapar rättsosäkerhet och ökar risken för dyra efteranpassningar – åtgärder som är betydligt mer kostsamma att korrigera i efterhand än att följa rätt standarder från start. Erfarenheter från arkitekter och branschaktörer visar att otydliga regelverk faktiskt blir dyrare för alla, då kostnaden för att utreda vad som krävs för att uppfylla diffusa funktionella krav stiger, liksom risken för kostsamma överklaganden.

Att sänka kraven på tillgänglighet och yta är en falsk produktivitetsvinst. Ett otillgängligt bostadsbestånd skapar boendesegregation, tvingar fram dyra särlösningar och hindrar matchningen på arbetsmarknaden, då människor med funktionsnedsättning inte kan flytta dit arbeten finns. Vi efterlyser istället en bostadspolitik baserad på universell utformning. Det är vägen till ett hållbart, energieffektivt och tillgängligt byggande som ligger i linje med EU:s nuvarande agenda.

### **Risker med efterfrågebaserad hyressättning**

Vidare ser vi med stor oro på förslaget om efterfrågebaserad hyressättning. Personer med funktionsnedsättning har dokumenterat lägre inkomster, och redan i dag är merkostnadsprincipen för LSS-bostäder urholkad. Att kommuner tillåts ta ut marknadsmässiga hyror, även för gemensamhetsutrymmen, slår hårt. Enligt SKR är 18 % av de boende i särskilda boenden redan idag hänvisade till ekonomiskt bistånd för sin försörjning.

Som konstaterats i utredningen "Brist på brådska" (SOU 2008:102) och FUB:s rapport "Fångad i fattigdom"<sup>26</sup> leder kombinationen av låga inkomster och höga hyror till att människor fångas i permanent fattigdom. Att reducera människors hälsa, säkerhet och

---

<sup>25</sup> [www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2020/mojligheternas-byggregler-ny-modell-for-boverkets-bygg--och-konstruktionsregler.pdf](https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2020/mojligheternas-byggregler-ny-modell-for-boverkets-bygg--och-konstruktionsregler.pdf)

<sup>26</sup> [Fångad i fattigdom \(2025\)](#), FUB

boendesituation till en fråga om "samhällsekonomisk motivering" utan att räkna på de sociala och ekonomiska kostnaderna för utanförskap är djupt oansvarigt. Sverige bör istället återta rollen som föregångare inom tillgänglighetsinnovation, vilket skulle gynna både produktiviteten och de mänskliga rättigheterna.

## **Kriminalitet och tillit**

Gällande kriminalitet och välfärd delar vi bedömningen att oseriösa aktörer måste utestängas genom bland annat skärpt kontroll och tillsyn av assistansanordnare. Vi motsätter oss dock idén om att återföra assistansen till enbart offentlig regi. Individens rätt till valfrihet och självbestämmande får inte dras in på grund av myndigheternas bristande kontrollfunktioner. Vi noterar även att frånvaron av hembesök vid bedömning av assistansersättning är en faktor som ökar risken för rättsosäkerhet samt sårbarheten för kriminalitet och fusk.

Parallellt med strävan att förenkla ansökningsprocesser ser vi en ökad misstro, tätare uppföljningar av rätten till stödinsatser och krav på specialistintyg med allt kortare intervall. Det skulle kunna finnas stora effektivitetsvinster i att minska minutkontroll och antalet omprövningar av behov som grundas i varaktiga funktionsnedsättningar.

## **Produktivitet i offentlig sektor**

Produktivitetskommissionen föreslår omfattande effektiviseringar och vill reducera administrativ "perspektivträngsel". Funktionsrätt Sverige betonar att funktionsrättsperspektivet inte är en "ineffektiv administration" utan en skyldighet för samhället som skapar ökad inkludering och därigenom ökad produktivitet. Universell utformning samlar många perspektiv och betonar nyttan för många om man utformar lösningar för de som riskerar att hamna utanför, istället för att utestänga och tvingas göra särlösningar. Sann produktivitet i välfärden kan inte mätas enbart i tidsåtgång eller enhetliga processer. Den uppstår när stödverksamhet leder till att individen kan leva ett aktivt och självständigt liv. Besparingar som



leder till utanförskap och ökat beroende av anhöriga är samhällsekonomiskt ineffektiva.

## **Kommunsektorn**

Inom kommunsektorn ser vi en risk med att inordna riktade statsbidrag för utbildning och hälsa i generella sektorsbidrag, då mindre grupper med stora behov riskerar att trängas undan. Vi ställer oss dock positiva till kommunsammanslagning eller mellankommunal samverkan om det leder till bättre samordning av exempelvis välfärdstjänster. Det är dock avgörande att detta inte leder till att specialistkompetens urholkas på lokal nivå.

## **Administration i offentlig sektor**

Utredningen vill minska perspektivträngsel, rapporteringskrav, detaljnivå i föreskrifter och samverkan samt skapa längre intervaller för uppföljning. Funktionsrätt Sverige ser behovet av en effektivare offentlig sektor, men flera av förslagen riskerar att leda till försämrad rättssäkerhet, minskad effektivitet och dubbelarbete. Att minska detaljeringsgraden i föreskrifter innebär en risk att viktiga krav ignoreras, vilket påverkar kvaliteten i tjänsterna för medborgarna. Vi ställer oss också frågande till i vilka situationer organisationssamverkan ska begränsas. Ett viktigt skäl till organisationssamverkan är för att skapa helhetssyn kring individer och personcentrerat stöd, exempelvis mellan skola, vård och omsorg. Vi bedömer att kortare intervaller för mål och rapporter istället för längre är mer effektiva i ett samhälle som förändras snabbt, men samtidigt behöver vi hålla kvar indikatorer som kan visa på förändringar och möjliggöra internationella jämförelser över tid. EU:s funktionsrättsstrategi 2021–2025 innehöll 64 politiska åtgärder som följdes upp och genomfördes, och nu tas nya åtgärder fram i bred dialog för perioden 2026–2030. Den motsvarande svenska strategin har saknat konkreta uppföljningsbara åtgärder som kan vända den negativa utvecklingen, vilket lett till hård kritik från FN och tillbakagång på flera områden.

Många komplexa frågor, inte minst när det gäller regelverk för den inre marknaden och marknadskontroll, kräver att myndigheter blir

mycket bättre på samordning och tillsyn. Däremot ser vi att myndigheter ibland tilldelas roller som är oförenliga och svåra att hantera. Till exempel föreslås i anpassningen till AI-förordningen att samma myndighet ska ge stöd och vägledning samtidigt som de ska kontrollera efterlevnad. Vi menar att det är effektivare att separera uppgiften att samla klagomålshantering och kontrollera efterlevnad från de vägledande uppgifterna.

## Offentlig upphandling

Utredningen föreslår bland annat bättre användning av tidigare leverantörers erfarenheter, en svensk motsvarighet till EU:s annonsdatabas (TED), effektivare handläggning, färre överprövningar och ändrade europeiska upphandlingsregler.

Funktionsrätt Sverige delar Kommissionens bedömning att upphandlingsprocessen behöver förbättras, men betonar att en del av de nuvarande bristerna beror på eftersatt tillsyn och avsaknad av systematisk uppföljning. Ända sedan 1990-talet har kravställning i upphandling lyfts fram som ett avgörande verktyg för att skapa ett hållbart och tillgängligt samhälle, och i den nationella upphandlingsstrategin från 2016 nämns principen om universell utformning. Trots att det i dag finns både etablerade standarder och goda vägledningar från Upphandlingsmyndigheten brister den praktiska efterlevnaden av obligatoriska tillgänglighetskrav i stor utsträckning. Den ansvariga tillsynsmyndigheten kontrollerar inte att de obligatoriska kraven på tillgänglighet faktiskt tillämpas för produkter och tjänster som ska användas av fysiska personer. Istället vilar de uppföljningar som görs på optimistiska självskattningar och feltolkningar, vilket bekräftas av data från EU:s annonsdatabas TED som visar att endast ett fåtal upphandlingar som ställer de obligatoriska tillgänglighetskraven. Även om upphandlingsdirektivets artikel 62 medger möjligheten att ställa tydliga kvalitetskrav är det i dag få aktörer som gör det. Dessa brister gör det svårare att arbeta i offentligt finansierade verksamheter och sänker kvaliteten på publika produkter och tjänster.

Funktionsrätt Sverige ser vidare stora risker med förslaget att förändra det europeiska regelverket om det innebär sänkta ambitioner kring tillgänglighet. EU har, med Sveriges godkännande, byggt upp ett sammanhängande regelverk där tillgänglighet är en integrerad del. Fokus bör därför ligga på att säkerställa att dessa lagar faktiskt genomförs snarare än att de försvagas. Sverige, har till skillnad från många jämförbara länder, sänkt sina ambitioner vad gäller regelverk som rör tillgänglighet, och det saknas i dag offentlig finansiering för att bygga ett samhälle baserat på universell utformning. Att förlita sig på att denna samhällsomvandling ska lösas enbart genom god vilja i upphandlingsprocessen är en strategi som vi har sett inte fungerar. Som en motvikt till den svenska utvecklingen satsar länder som Kanada på forskning och tillgänglighetsstandarder för upphandling, eftersom de ser de tydliga konkurrensfördelarna med inkludering. Kanada har bland annat publicerat världens första standard för tillgängliga och rättvisa AI-system (Accessible and equitable AI-systems), vilket är ett exempel på hur progressiv kravställning kan driva både teknisk innovation och social hållbarhet.

Funktionsrätt Sverige föreslår effektivare uppföljningssystem genom en nationell databas eller TED där obligatoriska krav måste anges för att de ska bli mätbara. Konkurrensverket behöver ges ett tydligt mandat att följa upp dessa krav och visa på samhällsekonomiska nyttor och de risker som uppstår när tillgängligheten prioriteras bort. I likhet med Kanada bör Sverige satsa på forskning och standarder för rättvisa AI-system samt använda progressiv kravställning för att driva både teknisk innovation och social hållbarhet istället för att förlita sig på marknadens goda vilja. Vi motsätter oss högre trösklar för överprövning om det innebär att brott mot tillgänglighetskrav inte kan beivras.

## **Hälso- och sjukvård**

Funktionsrättsperspektivet måste integreras fullt ut i arbetet för en jämlik hälsa och i genomförandet av mål 3 i Agenda 2030. Personer med funktionsnedsättning har i genomsnitt betydligt sämre hälsa,

sämre levnadsvanor<sup>27 28</sup> och kortare livslängd än den övriga befolkningen<sup>29 30 31 32</sup>. Hela 26 procent i målgruppen upplever dålig hälsa, jämfört med 3 procent i övriga befolkningen<sup>33</sup>, och problem som nedsatt psykisk hälsa och bristande tandhälsa är mer än dubbelt så vanligt<sup>34</sup>. Funktionsnedsättningen i sig är inte liktydig med ohälsa, men blir en hälsorisk på grund av ojämlika livsvillkor. Dessa formas av samhälleliga strukturer (såsom fördomar, regelverk, lagar och traditioner) som skapar begränsat inflytande, ekonomisk otrygghet, diskriminering och bristande tillgänglighet. Konsekvenserna sträcker sig dessutom till hela familjen, då även föräldrar till barn med funktionsnedsättning uppvisar sämre hälsa och levnadsvillkor<sup>35</sup>.

### **Specialistvård och kompetensförsörjning**

Kommissionen föreslår att primärvårdens resursandel bör öka och att patientflöden i högre grad bör styras dit som första vårdnivå. Funktionsrätt Sverige välkomnar en stärkt primärvård vilket i grunden vore en mer effektiv användning av sjukvårdens resurser. Vi vill dock understryka att våra grupper ofta har komplexa behov som kräver kontinuerlig tillgång till specialistvård.

Primärvården saknar i dag ofta den specifika expertis som krävs för ett adekvat omhändertagande av dessa grupper. Trots målsättningen om en "God och nära vård" visar siffror att omställningen är ojämlik. Medan nästan alla regioner har utvecklat arbetssätt för barn, äldre och kroniskt sjuka, har endast 13 regioner gjort motsvarande anpassningar för personer med funktionsnedsättning<sup>36</sup>. Utan en fast läkarkontakt och stärkt kompetens om samsjuklighet riskerar

---

<sup>27</sup> [Hälsa hos personer med funktionsnedsättning – Folkhälsomyndigheten](#)

<sup>28</sup> [Statistik om personer med funktionsnedsättning, tabeller 2021](#), SCB

<sup>29</sup> [Registerstudie om livslängd - Autism Sverige](#)

<sup>30</sup> [Att leva med psykisk ohälsa | NSPH](#)

<sup>31</sup> [Personer med autism har större risk att dö i förtid | Karolinska Institutet](#)

<sup>32</sup> [Nationella riktlinjer för vård och stöd vid schizofreni och schizofreniliknande tillstånd](#), Socialstyrelsen, 2018, s. 13.

<sup>33</sup> [MFD uppföljning av funktionshinderspolitiken 2022](#) (SCB undersökning av levnadsförhållanden 2021)

<sup>34</sup> [Hälsan hos personer med funktionsnedsättning - Kunskapsguiden](#), Socialstyrelsen

<sup>35</sup> [Föräldrar till barn med funktionsnedsättning - kunskapsläge - MFD](#)

<sup>36</sup> [Uppföljning av omställningen till en god och nära vård](#), Socialstyrelsen, 2025

vårdkedjan att brista, vilket leder till förvärrade hälsoproblem och ökade kostnader för samhället.

Vi välkomnar förslaget att staten ska ta ett tydligare strategiskt ansvar för kompetensförsörjningen, men förutsätter att detta ansvar även omfattar specifik funktionsrättskompetens genom hela vårdkedjan.

### **Digitalisering och hälsodata**

Vi ställer oss positiva till ökad statlig styrning av digitaliseringen, men understryker att kontaktvägar och digitala verktyg måste vara universellt utformade. Vid delning av hälsodata krävs att Patientriksdagens fem punkter om hälsodata respekteras, med särskilt fokus på samtycke och integritetsnära teknik. Digitaliseringen får aldrig leda till att de som har störst vårdbehov exkluderas på grund av otillgängliga gränssnitt.

### **Stärkt egenvård och hälsoekonomiska vinster**

Kommissionen föreslår ett nationellt reformprogram för stärkt egenvård. Funktionsrätt Sverige betonar att egenvård kräver rätt förutsättningar i form av kunskap, individuellt stöd och tillgängliga hjälpmedel samt transporter. Investeringar i jämlik hälsa är hälsoekonomiskt lönsamma; det ger betydande samhällsekonomiska vinster genom lägre sjukvårdskostnader, ökad arbetsförmåga och minskat beroende av ekonomiskt bistånd.

Ekonomisk utsatthet är en stark drivkraft för ohälsa. Personer med funktionsnedsättning har i genomsnitt sämre ekonomi<sup>37</sup>, är kraftigt överrepresenterade inom försörjningsstödet<sup>38</sup> och löper större risk för fattigdom<sup>39</sup> <sup>40</sup>. Sjukligheten är högre i låginkomstgrupper<sup>41</sup> och 60 procent av hushåll med ekonomiskt bistånd har utgifter för läkemedel<sup>42</sup>. Försämringar i högkostnadsskyddet är särskilt allvarliga då de tvingar redan utsatta grupper att välja bort

---

<sup>37</sup> [Sämre ekonomi för personer med funktionsnedsättning](#), SCB 2022

<sup>38</sup> [Insatser och stöd till personer med funktionsnedsättning](#), Socialstyrelsen 2024

<sup>39</sup> [Undersökningarna av levnadsförhållanden \(ULF\)](#), SCB

<sup>40</sup> [Personer med funktionsnedsättning möter fortsatt utmaningar - MFD](#)

<sup>41</sup> [Vad kostar ojämlikhet i hälsa? - Läkartidningen](#)

<sup>42</sup> [Uppdaterat högkostnadsskydd för läkemedel](#), Socialdepartementet S2024/02135

livsnödvändiga läkemedel<sup>43</sup>. Vi efterlyser därför en resursallokering som faktiskt når personer med stora vårdbehov. Att minska hälsoklyftorna är inte bara en fråga om individens rätt till liv och hälsa, utan en förutsättning för en produktiv ekonomi där allas potential tas tillvara.

## Avslutning

Att investera i tillgänglighet och hela befolkningens humankapital är den enda vägen till en långsiktigt hållbar produktivitetstillväxt. En ekonomi som lämnar människor utanför är i grunden en ineffektiv ekonomi. Genom att inkludera hela befolkningens humankapital och att investera i universell utformning kan Sverige nå ett hållbart och genuint produktivt välstånd. Vi uppmanar regeringen att i det fortsatta arbetet med kommissionens bedömningar och förslag integrera funktionsrättsperspektivet.

För att nå målen om ökat välstånd anser Funktionsrätt Sverige att:

- **Universell utformning** ska vara en bärande princip i all digitalisering, byggnation, offentlig upphandling och statliga innovationssatsningar.
- **Standarden EN 17161:2019** ska användas som ett konkret verktyg för att säkerställa tillgänglighet och därigenom öka produktiviteten.
- **Utbildningssystemet och arbetsmarknadspolitiken** ska ta tillvara och utveckla hela befolkningens humankapital genom tillgängliga lärmiljöer, tidiga och kontinuerliga stödinsatser och universell utformning av arbetsplatser (UUA), vilket minskar kostnaderna för utanförskap och stärker kompetensförsörjningen.
- **Funktionsrättskonventionen** ska utgöra en grund för konsekvensanalyser av kommissionens bedömningar och förslag.

---

<sup>43</sup> [Funktionsrätt remissvar Uppdaterat högkostnadsskydd för läkemedel S2024\\_02135](#)

- **Funktionsrättsrörelsen** ska involveras aktivt i analyser, kunskapsinhämtning och framtagandet av förslag för att säkerställa att användarkunskap och rättighetsperspektiv tas tillvara i innovations- och välfärdssystemen.

Med vänlig hälsning  
Funktionsrätt Sverige

Nicklas Mårtensson  
Ordförande